

DREPTUL

LEGISLAȚIUNE. — DOCTRINA. — JURISPRUDENȚĂ. — ECONOMIE POLITICĂ

DIRECTOR: C. G. DISSESCU

PRIM-REDACTOR: V. ATHANASOVICI

Redactori: PAUL NEGULESCU, DEMETRU NEGULESCU, ALEX. CERBAN, GEORGE MEITANI, G. G. DANIELOPOLU,
G. C. CRISTESCU, SILIU RĂDULESCU

REVISTA APARE
JOIA ȘI DUMINECA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STRADELA SF. SPIRIDON, 3
TELEFON 41/57

REDACTOR-ADMINISTRATOR
B. P. RĂDULESCU

ABONAMENTELE

se fac pe an și pe jumătate de an
la 1 Ianuarie și 1 Iulie

Dela 1 Iulie până la 1 Sept. revista nu apare

GR. G. PĂUCESCU
FONDATOR-PROPRIETAR

Un număr: 50 bani

Un număr vechiu 1 leu

COSTUL ABONAMENTULUI

Pe an, 40 lei; pe jumătate an, 20 lei

Studentii plătesc pe jumătate

Pentru străinătate se adaugă timbrul postal

SUMAR:

Dreptul constituțional de C. G. Dissescu (ed. 3-a, București, 1915),
de d-l D. Alexandresco.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ. — *Inalta Curte de casațiune și justiție,*
secț. I: Eforia Spitalelor civile cu Prefectura jud. Buzău (Ancheta
în futurum. — Incheeri de admitere. — Dacă pot fi atacate cu apel).

JURISPRUDENȚA STRĂINĂ. — *Curtea de casație din Franța. —*
Observație de S. R.

Dreptul constituțional, de C. G. Dissescu

(ed. 3-a, București, 1915)

(URMARE)*

II.

Am examinat în foarte puține cuvinte, mai puține decât aș fi dorit, Cartea 1-a a *Dreptului constituțional* de C. G. Dissescu, care este consacrată toată părții istorice.

Trec acum la Cartea a II-a (p. 395 urm.), în care autorul studiază în mod foarte complet toate problemele, din care unele foarte grele, la care a dat loc dreptul constituțional. Voiu căuta și în acest al doilea studiu a fi cât de concis și de scurt, neputând intra în toate chestiunile pe care autorul le examinează cu o rară competență, ei ocupându-mă numai de cele mai de căpetenie.

Capitolul I al cărții a II-a se ocupă de elementele constitutive ale Statului.

Paragraful întâi al acestui prim capitol este consacrat Suveranității, care nu poate fi decât a tuturor, adevărată a Națiunii, autorul respingând, cu drept cuvânt,

teoria așa zisă a dreptului divin, pentru că suveranitatea nu poate fi monopolizată nici de un om, nici de o clasă socială (p. 403).

Mai multe pagini interesante sunt consacrate exercițiului suveranității naționale și criticelor neîntemeiate ce s'au adus acestei suveranități (p. 405 urm.).

La p. 414 găsim foarte bine arătate deosebiri ce există între mandatul politic și cel civil.

Paragraful 2 de sub acest capitol se ocupă de organizarea Suveranității, care face obiectul dreptului constituțional (p. 416 urm.).

La p. 424 urm., autorul ne vorbește de sancțiunea Constituției, de modurile cum ea poate fi violată, de revoluție, etc.

Capit. II (care, din cauza unei erori de tipar, poartă intitulatura III), împărțit și el în două paragrafe, se ocupă în § 1 de elementele Statului (p. 429, 430), iar § 2, de condiția teritorială a Statului (p. 430 urm.). În acest paragraf găsim pagini întregi consacrate colonizării, domeniului public și privat (p. 435 urm.).

Capitolul IV (p. 440 urm.) se ocupă de drepturile Românilor. Paragraful 1 de sub acest capitol se ocupă de libertate (caracterul, gradarea și evoluția libertății; p. 440 urm.), etc.

Paragraful 2 al acestui capitol, care, în realitate este al III-lea, iar nu al IV-lea, este consacrat principiului egalității, egalității civile în Constituția noastră. În el ni se arată consecințele egalității civile în privința persoanelor și a lucrurilor (p. 453 urm.).

În acest paragraf (p. 457 urm.), autorul se mai

*) V. *Dreptul*, No. 46 a. c.

ocupă de impozitul proporțional și de impozitul progresiv, conchizând, cu drept cuvânt, că întregul sistem al impozitelor, așa cum este întocmit în țara noastră, trebuie să fie refăcut (p. 459).

În paragraful 3 de sub acest capitol (p. 460 urm.), autorul se ocupă de libertatea individuală, de cucerirea și de violarea ei, de reglementarea exercițiului libertății individuale (p. 466 urm.), de garanțiile acestei libertăți (p. 470 urm.), de dreptul de a se opune la o arestare ilegală (p. 475 urm.), de starea de asediu și de legea din 10 Decembrie 1864, pe care autorul o crede, cu drept cuvânt, anticonstituțională și, ca atare, abrogată prin Constituție (pag. 481 urm.). Autorul ne vorbește apoi (p. 483), de aplicările și consecințele libertății individuale.

Paragraful 4 este consacrat libertății de locomoțiune și de emigrare (p. 483 urm.). În acest paragraf găsim lucruri foarte interesante cu privire la situația străinilor în România, la inviolabilitatea domiciliului, la extrădare, la perchizițiile domiciliare, la nesustragerea împričinaților dela judecătorii lor firești, etc.

Paragraful 5 (p. 494 urm.) se ocupă despre pedepse, care nu pot să emane decât dela lege. *Nulla pœna sine lege.*

El se ocupă de confiscarea averilor particularilor și de atribuirea lor Statului (p. 495 urm.). Prin desființarea dreptului de confiscare, care a existat la noi altă dată, legiuitorul constituant a voit, ne zice cu drept cuvânt autorul, să împiedice spiritul de cupiditate și de răsbunare, punând la adăpostul unei pedepse nemeritate familia și copiii delieventului (p. 495, 496).

La pag. 496, autorul ne vorbește în puține cuvinte de pedeapsa cu moarte, pe care o admiteau legile noastre anterioare, precum și de oprirea reînființării ei, afară de cazurile prevăzute în codul penal militar, *în timp de războiu*, fără a discuta problema grea ce ridică legitimitatea acestei pedepse, și aceasta pentru motivul foarte plauzibil că chestiunea mult discutată a pedepsei cu moarte aparține dreptului penal, iar nu dreptului constituțional.

Aș fi dorit însă să cunosc părerea personală a autorului dreptului constituțional asupra acestei grele și spinose chestiuni, asupra căreia se discută de sute de ani, căci aceea a colegului nostru dela București, I. Tanoviceanu, o cunoaștem. El este partizan convins al pedepsei cu moarte.

Iată însă cum se exprimă, în această privință, cunoscutul penalist Garraud:

«Il est certain que la peine de mort s'en va de tous les pays de l'Europe; ici, un peu plus vite, là, plus lentement: elle paraît reculer devant la civilisation elle-même» 1).

Paragraful 6 este consacrat libertății muncii și dreptului de proprietate (p. 496 urm.).

Dreptul de proprietate este un drept natural, ne zice autorul (p. 498), fiindcă și fundamentul ei, libertatea, este tot naturală.

Autorul ne vorbește apoi de caracterul și origina proprietății (p. 499 urm.), de criticile ce s'au adus proprietății individuale și de consecințele dezastruoase ale desființării ei (p. 504 urm.).

Fără a discuta legitimitatea proprietății, care a fost atacată în însăși temelie ei, să ne fie permis de a reproduce aci câteva rânduri, pe care le-am scris în tom. III, partea I-a, al Comentariilor noastre:

«Cu cât omul se dezvoltă și pășește pe calea progresului, cu atât el simte dezvoltându-se în inima sa dorința de a fi proprietar și de a munci spre a-și ajunge scopul. El uită necazul și durerea muncii, când se gândește că rezultatul ostenelelor sale are să-i dea un patrimoniu, care are să-i înlesnească traiul și să-l facă neatârnat. Ideea de proprietate îndeamnă deci pe om la muncă și-i face această muncă mai ușoară. Ideea de proprietate îndoeste puterile omului, a zis Voltaire. Proprietatea este deci naturală și necesară omului. Ea este un lucru firesc, încât simțul ei s'a constatat și la animale, după cum foarte bine observa Thiers 2). În adevăr, iepurele își are vizunia lui, castorul coliba sa, albina stupul ei, etc. Dar rândunica, pe care o vedem cu bucurie reîntorcându-se în toate primăverile, nu-și are oare cuibul ei, pe care nu înțelege a-l cedă alteia, și dacă ea ar avea darul cugetării, n'ar fi oare revoltată de teoriile sofistilor moderni?

Hirondelles, que l'espérance

Suit jusqu'en ces brûlants climats,

Sans doute vous quittez la France:

De mon pays ne me parlez-vous pas?

(Béanger)

După această scurtă digresie, ne reîntorcem la frumoasa și trainică lucrare, ce am luat sarcina de a ana-

1) Garraud, *Tr. théorique et pratique du droit pénal français*, II, No. 331, p. 5 (ed. 2-a). Iată cum se exprimă, în această privință, un autor belgian, Fernand Thiry, care a fost profesor de drept penal la Universitatea din Liège:

«La peine de mort est-elle légitime? Pour résoudre ce problème difficile, il est nécessaire, pensons nous, de se placer à deux points de vue différents: le point de vue de l'expiation et celui de la nécessité sociale. Si l'on adopte l'expiation comme base de la peine, on doit reconnaître que la mort est illégitime; si l'on adopte la nécessité sociale, et l'on sait que c'est notre manière de voir, la légitimité de la peine de mort peut être soutenue plus facilement, mais on doit reconnaître, selon nous, que ce châtiement est de nature à entraîner pour la société un mal beaucoup plus considérable que le bien qu'il pourrait lui faire». Thiry, *Cours de droit criminel*, 277, p. 198 (ed. din 1892). — În cât privește țările în care pedeapsa cu moarte nu mai există astăzi, vezi Garraud, *op. cit.*, II, p. 7 urm., nota 8. Acest autor vorbește și de țara noastră. Nu ne putem întinde mai mult asupra acestei grele chestiuni, nefiind aci locul.

2) A. Thiers, *De la propriété*, p. 27 (ed. din 1848).

liză, cu toată lipsa noastră de competență în această materie, o recunoaștem.

Pagini întregi din această lucrare sunt consacrate proprietății industriale (p. 507 urm.), proprietății literare și artistice (p. 513, 516 urm.), etc.

Legea garantează nu numai operele literare, științifice și artistice, dar și orice producție a minții omului, care poate fi considerată ca rezultatul unei munci intelectuale, oricât de modestă ar fi, precum este, de exemplu o cartă poștală ilustrată ³⁾.

S'a decis că și fotografia, cel puțin atunci când poate fi considerată ca o operă de artă, constituie o producție a minții omenești și, ca atare, trebuie să fie apărută de lege ⁴⁾.

S'a decis, cu drept cuvânt, că și caricatura poate fi o operă de artă și, ca atare, este garantată printr-o acțiune în daune contra celui care a reprodus-o fără voia autorului ei ⁵⁾.

Vom obseră, cu această ocazie, că numai legea presei din 1862 vorbește la noi de proprietatea artistică și literară. Această proprietate este vremelnică; căci, după zece ani dela moartea autorului, ea cade în domeniul public (art. 2 L. presei din 13 Aprilie 1862). Trebuie să recunoaștem că acest termen este cam scurt. În Franța termenul este de 50 de ani (art. 1 L. din 14 Iulie 1866) ⁶⁾.

În lipsa unui text expres de lege, proprietatea literară și artistică, nu poate fi expropriată, ne zice cu drept cuvânt autorul dreptului constituțional (p. 531).

În § 7 al acestui interesant capitol, autorul ne vorbește de exproprierea pentru cauză de utilitate publică (p. 516 urm.), de aliniere (p. 519 urm.), de împrăștierea țăranilor (p. 521 urm.), și de legea rurală dela 1864 (p. 529 urm.), de instituția vecinătății (p. 523 urm.), de reformele agrare (p. 525 urm.), de restricțiile la dreptul de proprietate (p. 532 urm.), etc.

Paragraful 8 al acestui capitol tratează de libertatea de conștiință (p. 535, 536), de libertatea religioasă în genere (p. 536, 537) și, în special, de libertatea religi-

³⁾ Cas. Roma, *Dreptul* din 1906, No. 74 (cu obser. noastră).

⁴⁾ Vezi tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 248, text și nota 2. Cpr. Cas. rom. Bult. 1911, p. 188. Chestiunea de a se ști dacă o anumită fotografie este sau nu o operă de artă, este o chestiune de fapt, lăsată la aprecierea suverană a instanțelor de fond. Cas. rom., decizia *supra cit.*

⁵⁾ Judecăt. ocol. urban Craiova, *Dreptul* din 1909, No. 22, p. 175 (cu nota d-lui D. D. Stoenescu). Vezi și trib. Dolj, *Pagini juridice* din 1909, No. 45.

⁶⁾ Vezi tom. III menționat al Coment. noastre, pag. 237, nota 2.

⁷⁾ Vezi și tom. III menționat al Coment. noastre, p. 260. Cpr. Demolombe, IX, 559.

oasă în România (p. 537 urm.), de raporturile dintre stat și biserică în România (p. 553 urm.), de separarea dintre stat și biserică (p. 549 urm.), de consistorul bisericesc (p. 558) și, în fine, de căsătoria religioasă, care pare a fi impusă prin art. 22 din Constituție (p. 559 urm.).

În această din urmă privință, autorul dreptului constituțional este partizan convins al nulității căsătoriei, care n'ar fi fost însoțită de benedictia religioasă, el dând argumente puternice în sprijinirea acestui sistem, pe care îl cred singurul juridic în legislația noastră și unii autori străini, precum Planiol, Glasson, ect. ⁸⁾.

Deși art. 22 din Constituție pare a face din benedictia religioasă o formalitate obligatorie pentru existența căsătoriei, totuși am fost în totdeauna de părerea contrară, și această părere a fost consacrată de întreaga jurisprudență, deși trib. Iași și Curtea de casație a adoptat altă dată părerea autorului dreptului constituțional, în afacerea celebră a fraților Nădejde ⁹⁾.

Iată cum se exprimă, în această privință, o decizie a Curței din București:

Sub imperiul codului civil, căsătoria eră un contract pur civil, însă Constituția, prin art. 22, a schimbat acest caracter, făcând din căsătorie un contract mixt și dispunând că benedictia religioasă trebuie neapărat să urmeze celebrării căsătoriei civile. Această dispoziție constituțională, adăogă Curtea, este o simplă declarație de principiu, un simplu deziderat, întrucât n'a intervenit până astăzi nicio lege care să pue în concordanță codul civil cu Constituția; de unde rezultă că o căsătorie săvârșită numai înaintea ofițerului stărei civile, nu este nulă, întrucât nulitățile sunt de strictă aplicare și nu pot fi deduse prin argumentare sau create prin interpretare, mai cu seamă în materie de căsătorie, unde legea s'a arătat în totdeauna favorabilă, neprevăzând, în ceea ce privește formele ei, nici o dispozițiune sub sancțiunea nulității ¹⁰⁾.

Nu insist mai mult asupra chestiunii și nu voesc a cugetă acum mai mult asupra ei, de frică de a-mi schimbă părerea.

În § 9, autorul dreptului constituțional se ocupă pe

⁸⁾ Vezi tom. VIII, partea I-a, al Coment. noastre, p. 115, nota 3 (ed. a 2-a). De aceeași părere este și d-l P. Negulescu, *Dreptul* din 1900, No. 48.

⁹⁾ Vezi Bult. 1879, p. 107 și *Dreptul* din 1879, No. 25. Tot în acest din urmă sens s'a pronunțat și Judec. ocol. Simila, *Cr. judiciar* din 1903, No. 52, etc.

¹⁰⁾ *Cr. judiciar* din 1900, No. 24, pag. 190 urm. (cu observ. noastră) și multe alte decizii citate în tom. I al Coment. noastre, nota 4 dela p. 536, 537 (ed. a 2-a).

larg de libertatea presei și de măsurile preventive și represive în materie de presă (p. 563 urm., 575 urm.).

Dar dacă presa trebuie să fie și este liberă, autorul nu admite, cu drept cuvânt, ca ea să abuzeze de această libertate (p. 572), după cum, din nefericire, se întâmplă adeseori în țara noastră.

Autorul se ocupă apoi despre delictele de presă (p. 580 urm.), despre secretul scrisorilor misive, garantat prin art. 25 din Constituție (§ 10, p. 585 urm.), zicând că acest text este o consecință a respectului ce se datorește persoanei omului, sub toate manifestările ei.

Alta este însă chestiunea relativă la proprietatea scrisorilor misive ¹¹).

În § 11 (p. 587 urm.), autorul se ocupă de libertatea de asociațiune și de dreptul de reunire, iar în § 12 el se ocupă de dreptul de petițiune în România și în alte țări.

În fine, în § 13 (p. 602 urm.), el se ocupă de libertatea învățământului în România și la alte popoare, de restricțiile aduse libertății învățământului, de învățământul gratuit și obligator, de obligativitatea învățământului primar în România și la alte popoare (p. 602-614).

Capitolul V al cărței a doua este consacrat dreptului de sufragiu politic (p. 615 urm.).

Autorul explică excluderea femeilor dela viața politică prin imposibilitatea practică de a armoniza în fapt misiunea și menirea femeii cu ocupațiunile politice (p. 620).

Dar femeia poate fi avocat? Autorul nu se ocupă de această chestie, deși ea este la ordinea zilei. Noi nu vedem nici o piedică la exercițiul profesiei de avocat din partea femeilor, deși Curtea de casație s'a pronunțat de curând în sens contrar, chiar în secții-unite; de nicăeri nerezultând, în adevăr, că exercițiul profesiei de avocat ar fi un *munus virile*. După ce bărbații fac legile în avantajul lor, apoi ei le interpretă tot în folosul lor.

Capitolul de față este cu desăvârșire interesant. El se ocupă, rând pe rând, despre naturalizare (p. 623, 624), despre condiția străinilor sub codul civil (p. 624, 625) și sub Constituția din 1866 (p. 625 urm.).

Vorbind de recunoașterea calității de cetățean român ce se acordă Românilor din alte State, conform art. 9 din Constituție, autorul ne zice, cu drept cuvânt, că

aceasta nu este decât o împământenire privilegiată, cu dispensă de staj; de unde rezultă că, în principiu, legile neavând efect retroactiv, nici recunoașterea calității de cetățean român, care se operează tot printr'o lege, nu poate să aibă efect retroactiv, deși Curtea de casație s'a pronunțat de mai multe ori în sens contrar; căci dacă asemenea recunoaștere ar avea efect retroactiv, ea operând o schimbare de naționalitate, s'ar putea întâmpla ca, într'un moment dat, cineva să aibă două naționalități, ceea ce este cu neputință.

Aceste principii sunt foarte bine expuse într'o decizie recentă a Curței din Craiova, pe care noi am aprobat-o, deși a fost casată ¹²).

Venind la dreptul străinilor de a dobândi imobile rurale, autorul ne zice, foarte bine, că cuvântul *a dobândi*, fiind generic, exclude pentru străini, toate modurile de dobândire ale fondurilor rurale, prin urmare, atât moștenirea *ab intestat* cât și cea testamentară (p. 636 urm.). Curtea de casație, care interpretează astăzi Constituția tot în acest sens, recunoaște însă străinilor incapabili de a stăpâni imobile rurale *in natură*, dreptul la valoarea în bani a acestor imobile ¹³).

După părerea noastră, nici această din urmă soluție nu este juridică; pentru că, după cum foarte bine zice o decizie a Curței din București, dată sub prezidenția d-lui G. N. Bagdat ¹⁴), dreptul la valoarea unui bun presupune un drept asupra acestui bun, și art. 7 § 5 din Constituție, declarând pe străini incapabili de a *dobândi* proprietatea imobilelor rurale, ei nu pot reclama nici echivalentul în bani al unor imobile asupra cărora n'au nici un drept. Astfel înțeles, art. 7 din Constituție nu conduce la o confiscare, după cum pe nedrept se susține în teoria contrară, ci la o simplă incapacitate, pe care, pentru interese de o ordine superioară, Constituția a adăugat-o la alte incapacități înscrise în codul civil ¹⁵).

Dar să admitem că un străin a dobândit, în contra legii, un imobil rural în România, actul este izbit de nulitate, și această nulitate este necontestat de ordine

¹²) Vezi *Dreptul* din 1916, No. 22, p. 171 urm. (cu observația noastră). Vezi și tom. VIII, partea II, al Coment. noastre, p. 59, *ad notam* (ed. a 2-a). Vezi în același sens, Vladimir Athanasovici, *Dreptul* din 1890, No. 25, etc.

¹³) Ultima decizie a Curței de casație pronunțată în acest sens este din 17 Februarie 1914 (decizia s. I, No. 104). Vezi *Cr. judiciar* din 1914, No. 28, pag. 236 (rezumate). Vezi și C. Craiova, decizie *supra* citată, *Dreptul* din 1916, No. 22, p. 172.

¹⁴) Vezi *Dreptul* din 1896, No. 47, p. 406.

¹⁵) Vezi tom. VIII, partea II, al Coment. noastre (Vânzarea), p. 60 (ed. 2-a).

¹¹) Vezi asupra acestei proprietăți, tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 251, 252 (ed. a 2-a).

publică. Cine este în drept a cere, în asemenea caz, nulitatea? Autorul conferă, cu drept cuvânt, acest drept tuturor acelor interesanți (p. 641 urm.).

Autorul dreptului constituțional se ocupă apoi de naționalitatea copiilor acelor împământeniți (p. 643), de drepturile de care se bucură străinii în România (p. 643), de modurile cum se pierde calitatea de cetățean român (p. 644), etc.

Cu privire la naționalitatea copiilor unui străin, vom menționa o decizie recentă a Curței din București (24 Martie 1916), care pune în principiu că diploma de recunoaștere a drepturilor politice dobândită de un părinte, locuitor dobrogean, în calitatea sa de supus otoman, care a făcut dovadă că își avea domiciliul real în Dobrogea la 11 Aprilie 1877, data anexiunii acestei provincii la regatul României, este o dovadă suficientă pentru stabilirea calității de român a fiului său minor, fără ca acest din urmă să mai fie ținut a face din nou proba cerută de legea din 15 Aprilie 1910¹⁶).

În capitolul VI al dreptului constituțional (p. 646 urm.), autorul se ocupă de puterile Statului.

La pag. 652 urm., el ne vorbește de marele principiu al separării puterilor în Stat, care apare pentru prima oară la noi în Regulamentul organic al ambelor țări, fără care libertatea cetățenilor n'ar fi decât un cuvânt, și fără care nu poate să existe o adevărată organizație politică. Și dela Regulamentul organic încoace, acest principiu al democrației moderne a trecut în toate așezămintele noastre politice, atât în Convenția din Paris și în Statutul dela 1864, cât și în pactul nostru fundamental dela 1866.

Un proiect de Constituție, redactat de boeri la 1822, sub domnia lui Ioniță Sandu Sturza, introdusese principiul salutar al separației puterilor în Moldova, însă acest proiect, din nefericire, n'a putut fi transformat în lege¹⁷).

Paragraful 1 din capitolul VI se termină prin niște observații foarte judicioase asupra organizării puterilor în Statele-Unite (p. 656 urm.).

În paragraful 2 de sub acest capitolul, autorul se ocupă de inconstituționalitatea legilor în Statele-Unite și în alte țări.

16) Vezi *Dreptul* din 16 Iunie 1916, No. 44, p. 347 urm. Vezi asupra acestei decizii observațiile foarte judicioase ale d-lui G. Plăstara, profesor suplinitor la facultatea de drept din Iași.

17) Vezi tom. I al Coment. noastre, pag. 55, nota 1 *in fine*, (ed. a 2-a); P. Negulescu, *Tratat de drept administrativ*, No. 17, p. 32 (ed. a 2-a, București, 1906).

Venind la țara noastră, autorul discută chestiunea mult agitată de a se ști dacă judecătorii pot pipăi constituționalitatea internă a legilor, admitând afirmativa (p. 661 urm.), soluție, de altfel, consacrată de toate instanțele noastre judecătorești, dela tribunal până la Curtea de casație, în cunoscuta afacere a tramvaielor comunale¹⁸).

Iată ce scriam, în această privință, în ed. 1-a a Coment. de drept civil:

«Când judecătorul se află în fața unei legi care este în contradicție cu Constituția, nu mai încapă, după noi, nici o îndoială că el trebuie să înlăture legea și să aplice Constituția care, pentru a întrebuița cuvintele lui Ed. Luboulaye, este sieriul sfânt, în care poporul și-a depus libertățile sale, pentru ca nimeni, nici chiar legiuitorul să nu le poată atinge».

În ed. 2-a aceluiaș Comentarii (tom. I, p. 63), m'am exprimat însă în modul următor:

«Acum însă, după o mai matură reflexie, părerea contrară îmi pare mult mai juridică. În adevăr, Constituția noastră nu conferă judecătorilor, ca alte Constituții străine, dreptul de a pipăi constituționalitatea legilor, și în lipsa unui asemenea text, ei nu pot avea acest drept. Judecătorii au deci numai misiunea de a aplica legea, iar nu de a o judeca, de a o controla și de a o înlătura. *Secundum leges, non de legibus judicandum est*. Printr'un asemenea control, judecătorul ar uzurpa prerogativele puterii legiuitoare, așa că principiul separației puterilor ar fi compromis, iar confuziunea și anarhia ar fi tristul și fatalul rezultat a unei asemenea dezordine morale»¹⁹).

Recetind și transcriind aci cele scrise în ambele ediții, stau și mă întreb: unde este adevărul, în cele ce am scris la 1886, sau în cele scrise la 1906?... Aceasta dovedește cât de greu este Dreptul!

După această chestie, pe care autorul Dreptului constituțional o discută pe larg, zicând (p. 661) că sunt argumente puternice și într'un sens și în altul, el trece (p. 666 urm.) la interpretarea și inițiativa legilor.

În § 3 de sub acest capitol, el se ocupă (p. 674 urm.) de puterea și organizarea judecătorească, de electivitatea magistraților (p. 680 urm.), de sistemul arbitra-

18) Vezi, între altele, Cas. s. I, Bult. 1912, p. 470. Tot în acest sens s'a pronunțat și Areopagul (Curtea de casație) din Atena. *Dreptul* din 1905, No. 83, pg. 683 (cu observ. noastră). Vezi și D. Comșa, *Serieri de drept*, p. 185 urm. (ed. 2-a), etc.

19) Vezi, în acest sens, Cas. rom. Bult. 1886, p. 218 și *Dreptul* din 1886, No. 33; Trib. Ilfov și Prahova, *Dreptul* din 1887, No. 42 și din 1903, No. 27; Trib. Iași, *Justiția* din 1916, No. 6, pg. 174 (sentință pronunțată cu ocazia aplicării legii pentru luarea de măsuri excepționale); Bluntschli, *Allgemeines Staatsrecht*, cartea II, capit. 13, pg. 94 urm.; Thonissen, *Constitution belge annotée*, 511, pg. 335 urm.; Hello, *Régime constitutionnel*, p. 246 urm. (ed. belgiană); Laurent, I, 31 și 145; T. Hue, I, 179; Esmein, *Droit constitutionnel*, pg. 431 urm.; Garsonnet, *Tr. théorique et pratique de procédure*, I, § 12, p. 28 (ed. 2-a); P. Negulescu, *Tr. de drept administrativ*, p. 101; nota 1 (ed. 2-a); P. Th. Missir, *Dreptul de succesiune al străinilor în România*, p. 41 și 59, etc.

jului, de juriu în Engllitera și la Români, unde a funcționat altă dată mai ales în materie de revendicări și de divorțuri (p. 686). După ce autorul a fost altădată de părere că juriul civil ar fi o bună organizare judecătorească, el îmbrățișează astăzi ideea contrară și critică, cu drept cuvânt, această instituție (p. 687, 688).

În fine, autorul ne vorbește de inamovibilitatea magistraturii, pe care o prevede chiar Regulamentul organic. Autorul adaugă însă o observație, pe care cerem voie de a o reproduce aci: «Pentru ca inamovibilitatea să fie o adevărată garanție, zice el, ea ar trebui înscrisă în Constituțiune, căci altfel puterea judecătorească rămâne la discreția puterii legiuitoare» (p. 689).

Capitolul VII se ocupă de reprezentarea națională (p. 690), de sistemul unicameral și bicameral (p. 691 urm.), de Senat și de atribuțiile celor două corpuri legiuitoare (p. 695 urm.), de iresponsabilitatea și inviolabilitatea parlamentară (p. 700 urm.) de procedura parlamentară (p. 703 urm.), de verificarea titlurilor (p. 705 urm.), de incapacitatea membrilor parlamentului de a fi funcționari publici (p. 709 urm.), de raporturile dintre Cameră și Senat (p. 713 urm.), de disciplina parlamentară (p. 717 urm.), de prezentarea proiectelor de lege (p. 719, 720), de mesagiu (p. 720), de secțiunile Adunării și discutarea proiectelor de lege (p. 721 urm.), de votarea acestor proiecte (p. 722), de dreptul de interpelare al membrilor parlamentului (p. 722), de inviolabilitatea acestor membri (p. 724), de constituirea parlamentului (p. 724 urm.), de sistemul nostru electoral (p. 726 urm.), de sufragiu universal (p. 727 urm.), de sufragiu cum se practică la noi și de actualul nostru sistem electoral (p. 730 urm.), care actualmente este în curs de prefacere, care însă până acum n'a putut fi transformat din cauza evenimentelor externe. El ne vorbește apoi de condițiile necesare spre a fi alegător (p. 734 urm.), de domiciliul politic (p. 735 urm.), de condițiile cerute pentru a fi eligibil și de incompatibilitățile eligibililor (p. 738 urm.), de colegiile electorale (p. 742 urm.), de alcătuirea acestor colegii (p. 744), de votul plural (p. 745), de votul indirect (p. 746 urm.), de numărul deputaților (p. 748), care, în treacănt fie zis, ar putea fi mai mic; de listele și contestațiile electorale (p. 749 urm.), de cărțile de alegător și de diferitele penalități în materie electorală (p. 752 urm.), de legea asupra procedurii electorale (p. 753 urm.), etc.

Un paragraf întreg se ocupă de Senat (p. 757 urm.). Mai multe pagini sunt consacrate partidelor politice

(nașterea, organizarea, inconvenientele și rolul partidelor, etc.) (p. 771 urm.).

Capitolul VIII (p. 784 urm.) se ocupă de puterea executivă, adică de Rege, de atribuțiile, drepturile și prerogativele sale; iar capit. IX se ocupă de forma de guvernământ a României (p. 798 urm.).

Un paragraf întreg este consacrat aristocrației și democrației (p. 805 urm.).

Autorul trece apoi la regimul reprezentativ, arătând foarte bine foloasele și neajunsurile acestui regim (p. 813 urm.).

Trecând la monarhia noastră constituțională (p. 817 urm.), autorul ne arată că femeile sunt la noi excluse dela tron mai mult din cauza tradiției noastre, decât din cauza vreunui principiu sau unei necesități guvernamentale.

El se ocupă apoi de vacanța tronului (p. 817 urm.), de regență (p. 819 urm.), de lista civilă (p. 822), de inviolabilitatea și iresponsabilitatea Regelui (p. 823 urm.).

Și fiindcă ne-am ocupat și noi de această materie, atunci când am examinat în tom. V, p. 441, teoria generală a responsabilității, să ne fie permis de a reproduce aci ceea ce am scris atunci. Iată cum ne exprimam în această privință:

«Persoana Regelui fiind iresponsabilă, el nu poate niciodată fi urmărit înaintea tribunalelor, nici pentru delictelor politice, nici pentru crime și delictelor de drept comun, nici pentru delictelor civile, căci, persoana sa este mai presus decât însăși legea. Mecanismul social al regimului constituțional cere imperios această excepție dela dreptul comun. În adevăr, guvernul ar fi deconsiderat, acțiunea sa ar fi pusă în suspensie, și însuș principiu pe care se întemeiază monarhia constituțională ar fi compromis, dacă Capul Statului, care ocupă un rang atât de însemnat în organizarea puterilor publice, ar putea fi urmărit și condamnat pentru un fapt oricât de grav. Maxima că Regele nu poate face rău (*the King can do no wrong*) este de esența oricărui guvern constituțional bine organizat²⁰, și iresponsabilitatea Capului Statului este atât de necesară, încât însăși republicele sunt nevoite a admite acest principiu, cel puțin într'o limită oarecare. Astfel, de exemplu, în Franța, prezidentul republicii nu este responsabil decât pentru crima de înaltă trădare (art. 6 L. din 25 Februarie 1875, asupra organizării puterilor publice).

Principiul iresponsabilității Capului Statului își are ființă și la noi, atât sub Regulamentul organic, cât și sub Convenția din Paris²¹.

20) Cpr. Thonissen, *op. cit.*, 263; Ortolan, *Eléments de droit pénal*, I, 502, p. 196; Benjamin Constant, *Principes de politique*, p. 24 și alte autorități citate în tom. V al Coment. noastre, p. 441, nota 1. Principiul iresponsabilității Capului Statului, mai ales în materie penală, este însă mai mult teoretic decât practic; căci, după cum foarte bine observă Thonissen (*op. cit.*, 265, p. 196), nu pe treptele tronului vom găsi făcători de rele. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 158 (ed. 2-a).

21) Cas. rom. Bult. s. I, anul 1864, pg. 202 (camera reclamațiilor).

Pe lângă iresponsabilitatea Regelui trebuie să menționăm și pe cea a puterii legiuitoare, căci nu se poate pricepe o acțiune în daune contra Statului din cauza unei legi, oricât de vătămătoare ar fi. Puterea legiuitoare făcând acte de suveranitate, zice cu drept cuvânt tribun. Ilfov, Statul nu poate fi răspunzător pentru daunele cauzate particularilor de aceasta prin votarea unei legi, care ar viola oarecare drepturi câștigate ²²⁾.

Dar dacă atât Regele cât și puterea legiuitoare sunt iresponsabili, miniștrii sunt și trebuie să fie responsabili penalicește și civilmente, atât către Stat cât și către particulari. Autorul dreptului constituțional se ocupă pe larg despre această responsabilitate, reglementată prin Constituție și mai cu seamă prin legea din 2 Mai 1879, a cărei origină o găsim, ne spune el (p. 831), în Anglittera încă dela începutul secolului al XIV-lea. La noi, pentru prima oară, ne spune tot autorul, se vorbește de responsabilitatea ministerială în art. 15 al Convenției din Paris dela 1858 ²³⁾.

Afară de aceasta, miniștrii mai răspund de actele lor pe cale politică, și această responsabilitate se traduce printr'un vot de blam al parlamentului.

La sfârșitul cărței sale, autorul se ocupă de celelalte dispozițiuni constituționale, precum: înființarea unei jurisdicții numai în baza unei legi, existența unei singure Curți de casație pentru tot regatul ²⁴⁾, descentralizarea administrativă, finanțele și impozitele, mânuirea fondurilor publice, bugetul, serviciul militar, culorile României, publicarea legilor, regulamentelor și decretelor, revizuirea Constituției (p. 859 urm.), etc.

La sfârșit de tot, el se ocupă, în câteva pagini, de revizuirea Constituției, proiectată pentru 1914, care a fost însă paralizată prin războiul mondial, precum și de reformele la ordinea zilei, adică reforma electorală și exproprierea mării proprietăți.

Acesta este *Dreptul constituțional* al lui C. G. Disescu. Nu este vorba acî de un simplu manual (*Handbuch*, cum zic Nemții) de drept constituțional, ci de o operă de *longue haleine*, foarte complectă, foarte sistematică și bine alcătuită, din toate punctele de vedere.

Parcuregând această lucrare și semnalând numai o mică parte din vastul material ce cuprinde, n'am putut

22) Vezi *Dreptul* din 1906, No. 47 și *Cr. judiciar* din 1908, No. 48, p. 381. Vezi și tom. V al Coment. noastre, pag. 440, text și nota 3.

23) Vezi asupea responsabilității ministeriale, tom. V al Coment. noastre, p. 438 urm.

24) În Italia există patru Curți de casație și, cu toate acestea, acolo există mai multă unitate în jurisprudență decât la noi.

da decât o slabă idee despre ea. Numai citind acest tratat, din scoarță în scoarță, poate cineva să se convingă de valoarea lui reală și de munca încordată și conștiincioasă ce reprezintă.

Autorul Dreptului constituțional poate să fie mândru de opera sa, căci ea întrece și prin metodă și prin știință orice lucrare similară străină. El studiază în adevăr, după cum am arătat, nu numai instituțiile politice ale țării noastre, dar și acele ale țărilor străine. Acel care are cartea sa, poate deci să zică: *Omnia mecum porto*.

Ferice de el, că a avut destule cunoștinți, destulă răbdare, destulă sănătate și destulă putere de muncă spre a înzestră țara și literatura noastră juridică, de altfel săracă, cu o operă neperitoare.

În dorința sa de muncă și în bunătatea care-l caracterizează, autorul Dreptului constituțional mă sfătuiă la strălucitul banchet ce a avut loc la București în ziua memorabilă de 29 Mai anul curent, și pe care nu-l voi uita niciodată, să nu mă opresc în drum, ci să comentez și procedura civilă, făcând pentru formă, zicea el, ceeace am făcut pentru fond ²⁵⁾. (Eu unul știu însă că n'am făcut nimic)!

Am început de mult această nouă lucrare, și nu aștept decât timpuri mai bune spre a pune primul volum al procedurii civile sub presă, căci în timpurile actuale, pe lângă multe altele, ne lipsește și hârtia. Nu știu însă dacă voi avea timpul necesar spre a desăvârși această importantă operă, căci zilele omului sunt numărate, iar puterile slăbesc din ce în ce.

Când mă gândesc la ceeace am fost și ce sunt astăzi, îmi reamintesc, fără să vreau, următoarele două versuri ale lui Goethe:

*Was bin ich jetzt, was war ich nun,
Was ist zu machen, was zu thun?*

Iași, 20 Iunie 1916.

D. ALEXANDRESCO

25) Acelaș sfat mi-l dă și un tânăr, dar talentat avocat al baroului doljan, d-l P. A. Măinescu, în *Pagini Juridice* din 15 Iunie 1916, No. 161 și 162, p. 1284.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ

INALTA CURTE DE CASAȚIUNE ȘI JUSTIȚIE

SECȚIUNEA I.

Audiența dela 29 Ianuarie 1916

Președinta d-lui C. R. Manolescu, președinte

Eforia Spitalelor civile cu Prefectura județului Buzău

ANCHETA «IN FUTURUM». — ÎNCHEERILE DE ADMITERE. — DACĂ POT FI ATACATE CU APEL.— ART. 66 AL. 4 ȘI 5 PR. CIV.

Incheerile tribunalului prin care se ordonă o

anchetă *in futurum*, sunt definitive și executorii, fără a putea fi atacate cu apel.

No. 70.— Respins, ca nefundat, recursul făcut de Eforia Spitalelor civile, contra deciziunii Curței de apel din București, secția III, No. 160 din 1915, în proces cu Prefectura județului Buzău.

S'au ascultat: citirea raportului făcut în cauză de d-l consilier Al. Alessiu; d-l avocat Al. Ionescu, pentru recurentă, în desvoltarea motivelor de casare; d-nii avocați Pompiliu Ioanițescu și G. N. Orleanu, pentru intimată, în combatere.

Curtea, deliberând,

«Asupra motivului de casare, tras din violarea art. 66 pr. civ., denaturarea instituției procedurale a anchetei *in futurum*, greșita interpretare a art. 323 și 159 pr. civ., violarea art. 316 pr. civ.»

Având în vedere că, prin decizia supusă recursului, Curtea de apel a respins ca inadmisibil apelul recurentei, Eforia Spitalelor civile, în contra încheerii tribunalului, prin care s'a admis și s'a efectuat, după cererea prefecturei de Buzău, o anchetă *in futurum*, conform art. 66 pr. civ.; că, motivul, pentru care s'a respins apelul, este că în această materie nu există drept de apel;

Considerând că, legiuitorul din 1900 al procedurii civile, introducând și la noi procedura cunoscută sub numele de anchetă *in futurum*, nu a prevăzut în mod formal dacă încheerile tribunalului, date în această materie, sunt sau nu susceptibile de apel;

Considerând că, procedura anchetei *in futurum* a fost organizată în scopul ca cel în drept să poată dobândi grabnic o dovadă ce ar dispărea, dacă ar fi nevoie să aștepte până la înfățișarea contradictorie;

Că, acest scop al legii, arătat anume în expunerea de motive a proiectului și care de altfel rezultă și din termenii art. 66, nu ar fi atins, dacă încheerea, prin care tribunalul admite a se efectua constatarea dovezii pentru care este pericol să dispară, nu ar fi definitivă și executorie, fără a putea fi atacată cu apel;

Că, prin urmare, intenția legiuitorului, dedusă din scopul ce a urmărit, a fost de a nu acorda dreptul de apel în contra încheerilor prin care se admite cererea de anchetă *in futurum*;

Că, dacă legiuitorul din 1900 ar fi voit să acorde dreptul de apel în această procedură excepțională, cum și celelalte căi de atac, prevăzute în dreptul comun procedural, ar fi spus-o anume, arătând și termenul, cum a făcut pentru instituția ordonanțelor prezidențiale (*référés*), pe care a organizato prin art. 66-bis, tot cu ocazia modificării procedurii civile din 1900;

Că, pe lângă aceasta, asemenea constatări n'au caracter contencios și nu pot constitui autoritate de lucru judecat, ei servesc numai ca acte probatorii, după cum prevede formal ultimul aliniat al art. 66, partea

care are interes, putând să combată acele constatări, fie cu ocazia unei anchete *in futurum*, ce ar cere și dânsa, fie cu ocazia înfățișării procesului în fond;

Că, prin urmare, și din acest punct de vedere se poate deduce intenția legiuitorului de a nu admite dreptul de apel contra încheerilor prin care se ordonă o anchetă *in futurum*;

Că, împrejurarea că în asemenea cereri se citează părțile, nu este singură de natură să ducă la concluzia că încheerile de admiterea acelor cereri sunt susceptibile de apel, cum se pretinde prin motivul de casare, de oarece art. 316 pr. civ. mai cere pentru aceasta ca tribunalul să nu poată judecă pricina în cea din urmă instanță, ceea ce în speță tribunalul este în drept să facă, după cum s'a arătat mai sus;

Că, prin urmare, motivul de casare nefiind fundat, recursul cată să fie respins.

Pentru aceste motive, respinge.

JURISPRUDENȚA STRĂINĂ

CURTEA DE CASAȚIUNE DIN FRANȚA

— 23 Aprilie 1912 —

VÂNZARE CU PACT DE RĂSCUMPĂRARE. — DECLARAȚIA DE EXERCITARE A ACESTUI PACT. — ACCEPTAREA CUMPĂRĂTORULUI. — NEREVENIREA ASUPRA ACESTEI DECLARAȚII. — ART. 1659, 1673 C. CIV. FR. (1372, 1377 C. CIV. ROM.).

Acel care a stipulat în folosul său facultatea de a răscumpăra lucrul vândut, și care, în condițiile și în termenele prescrise, a declarat că înțelege a-și exercita dreptul de răscumpărare, nu mai poate reveni asupra acestei declarații, decât ori ea a fost acceptată de cealaltă parte.

(Din Sirey, 1912. 1. p. 390).

Observație. — Acest punct, pe care, pentru prima oară, îl decide jurisprudența, nu suferă, după noi, nici o îndoială. S'a decis, de asemenea, că vânzătorul cu pact de răscumpărare, care, după ce a manifestat voința de a-și exercita dreptul său, a lăsat să treacă un timp îndelungat, fără a-și îndeplini obligația sa, și care fiind în mod regulat somat de a interveni în urmărirea silită îndreptată contra cumpărătorului, a lăsat această somație fără răspuns și n'a intervenit în procedura urmăririi silite, în care cumpărătorul a fost expropriat în folosul unui terțiu, este presupus că a renunțat tacitamente la exercițiul dreptului de răscumpărare, atunci mai ales când, în fapt se stabilește că el eră în imposibilitatea materială de a restitui sumele necesare pentru exercitarea acestui pact. Cas. fr. D. P. 1907. 1. 427. Vezi asupra exercițiului dreptului de răscumpărare, Pand. fr., v^o *Vente*, 2844 urm.; Répert. Sirey-Carpentier, *ead.* v^o, 2363 urm., iar în privința pactului de răscumpărare, în genere, pe care unii îl numesc cu drept cuvânt *retract conventionnal*, *riscatto convenzionale*, după cum îl numește codul italian, vezi Gasca, *Trattato della compra-vendita*, II, 1680 urm., pg. 971 urm. și D. Alexandresco, *Dreptul civil român*, VIII, pag. 768 urm. (ed. 1-a).

S. R.